

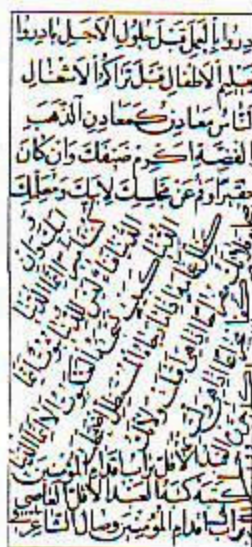
شکل ۲۷۷. خط عبدالرشید دبلیمی

شکل ۲۷۸. خط فتح الله جلالی

شکل ۲۷۹. خط محمد قدسی

شکل ۲۸۰. خط الشاعر شیرازی (وصال)

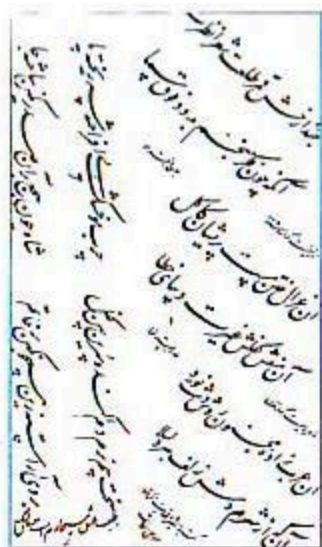

شکل ۲۸۱- خط محمد شفیع خراسانی

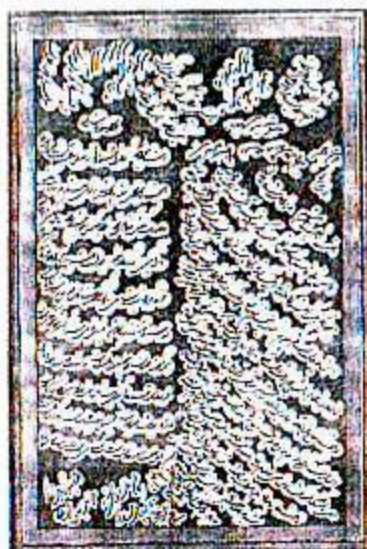
شکل ۲۸۲- خط توحید بن وصال

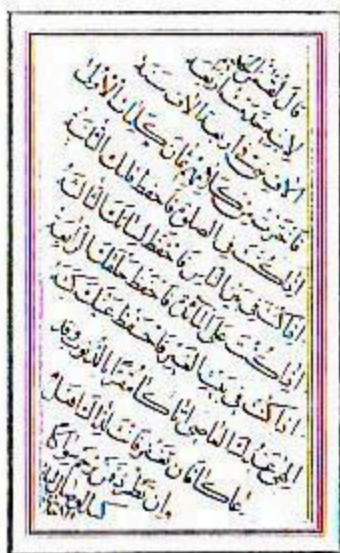
شکل ۲۸۳. خط میرعلی کاتب (نیاز)

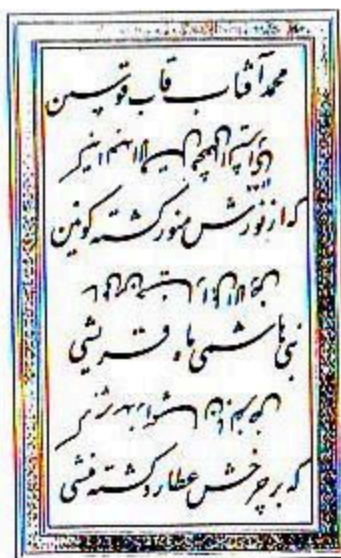
شکل ۲۸۴. خط ابوالقاسم فرهنگ وصال

شکل ۲۸۵. خط حکیم بن وصال

شکل ۲۸۶. خط محمد شفیق وصال

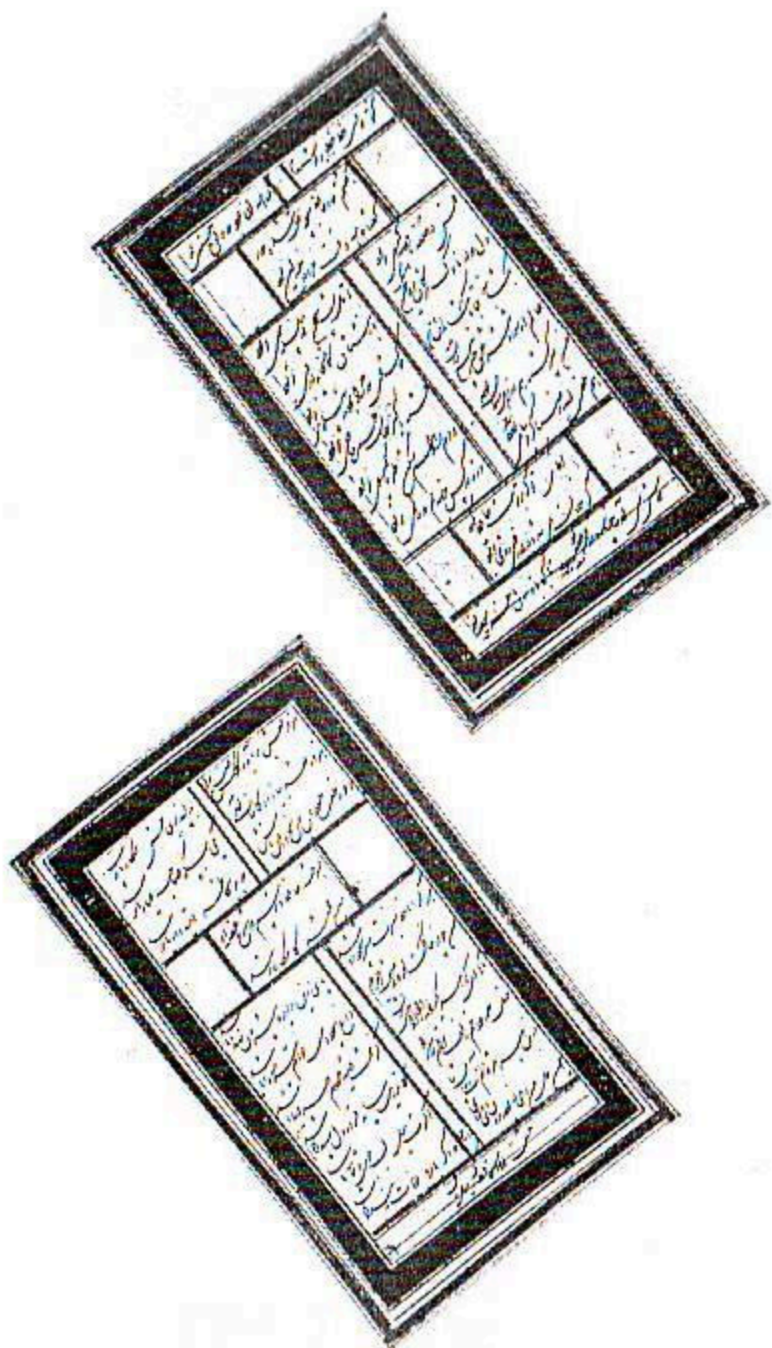

شکل ۲۸۷- خط اقا فتحعلی حجاب

شکل ۲۸۸- خط وفار شیرازی

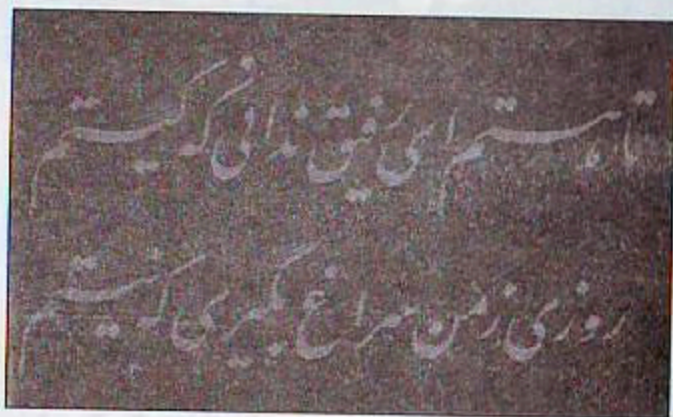

شکل ۲۸۹- خط محمد داوری وصال

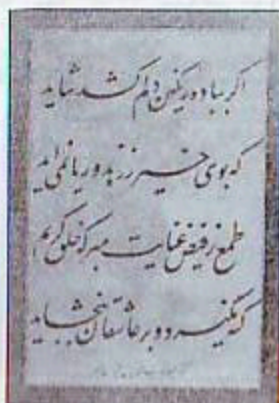

شکل ۲۹۰- تصویر استاد حسن زرین خط

شکل ۲۹۱- نمونه‌ای از خط استاد زرین خط

شکل ۲۹۲- خط محمد حسین شیوازی

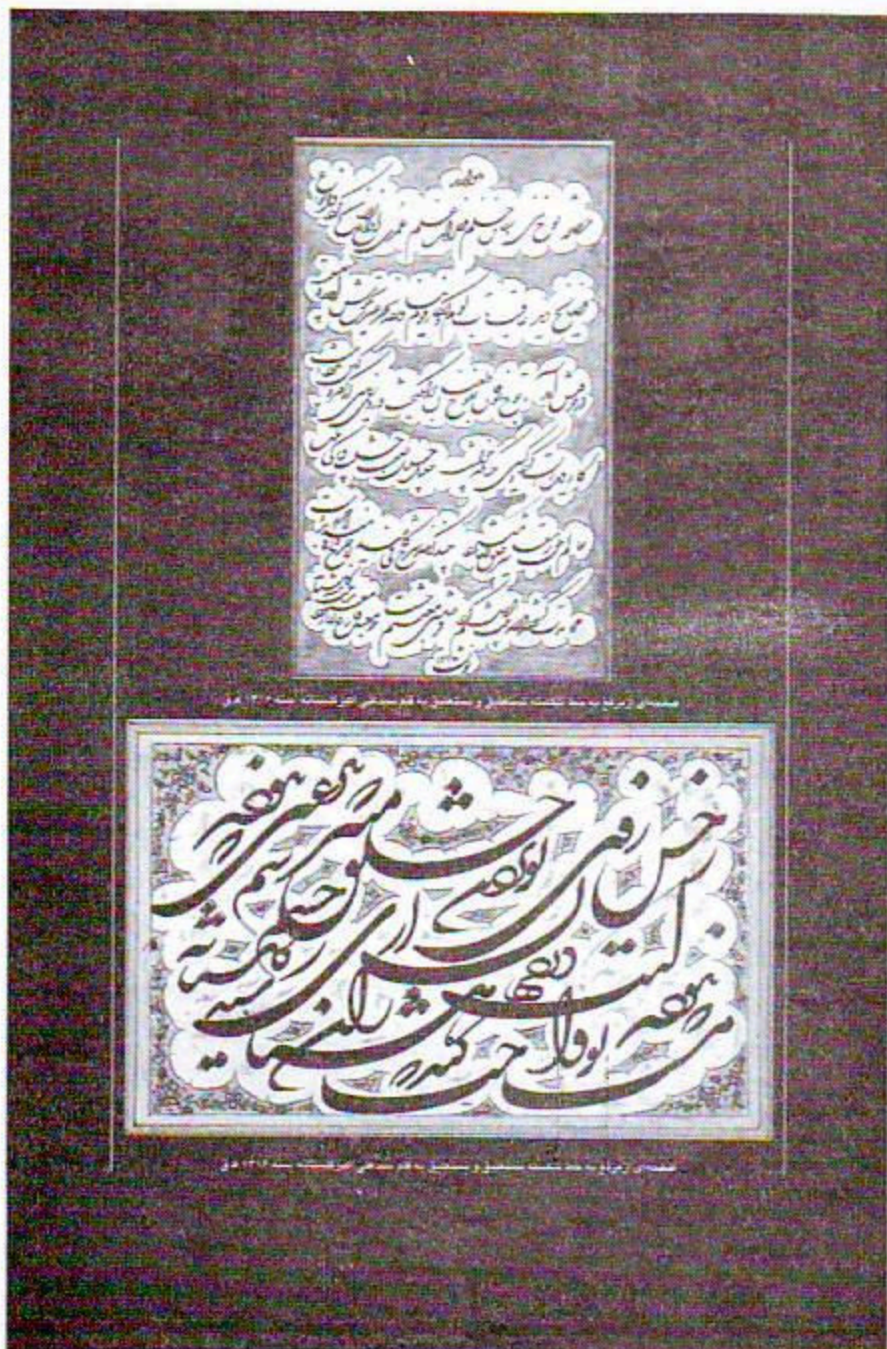

شکل ۲۹۳- خط نستعلیق (عماد الکتاب)

شکل ۲۹۴- خط نستعلیق (جوهر رقم)

شکل ۲۹۵- خط سید علی اکبر گلستانه

ساقیده جامی آن شراب روحانی تادی بر آسایم زین حجاب جهانی

به امتحان آید دست گیت طلب کنی جا را
 آنگاه آن آفت نسیم طلب خلی بانی
 دین دل بیک مین با خستیم خستیم
 در عشق آید لکی بو پشیمانی
 بی دفا کار سن بسکند بکار سن
 زلف کاکل او را چون بیاد میارم
 خنده های زیب عسوه های پنهانی
 می خستیم آید پشیمانی بر پشیمانی
 زاهدی میخایه پیش رخ زوری دیما
 خانه دل مار از درم عمارت کن
 شمس کرب باد بر بوی این سلمانی
 پیش از آنکه این خانه رو عهد بویانی

ما کلیمیان را بخر بلا نمی شاید
 بر دل بستانی هر سربلا که توانی
 شیخ بستان
 غلامیدیرین

تقسیماتی از آثار هنری دوره قاجار

قسمتی از آثار هنری دوره قاجار در...

در موزه‌های خارج و داخل کشور

- موزه لوور پاریس - یک تابلو از تصویر فتحعلیشاه قاجار (قرن ۱۳ هجری) و چند اثر خطی مربوط به قرن ۱۲ هجری
- موزه هنرهای زیبای پاریس - قالی گلدار بافت تبریز، قرن ۱۲ هجری.
- موزه دولتی برلین - قالی ابریشمی قرن ۱۲ هجری
بخوردان برنزی که به سبک دوره ساسانی ساخته شده
- مجموعه دکتر علی پاشا - دو لوحه مسی مربوط به قرن ۱۲ هجری
قسمتی از یک قالی دارای تاریخ ۱۱۹۴ هجری
- موزه هنرهای زیبا شیکاگو - یک تنگ شیشه‌ای ساخت شیراز قرن ۱۲ هجری
قرابه شیشه‌ای ساخت شیراز قرن ۱۲ هجری
- مجموعه گودمان - گلاب پاش ساخت شیراز قرن ۱۲ هجری
- مجموعه کازرونی در قاهره - یک ظرف زرین قرن ۱۲ هجری
- موزه منسوجات کولونیا (امریکا) - قبای دیا قرن ۱۲ هجری
- مجموعه اکرمان - پرده از پارچه نخی که با ابریشم قلابدوزی شده، کار اصفهان
پارچه ابریشمی بافت یزد قرن ۱۲ هجری
- موزه متروپولیتن - مخمل بافت اصفهان که با تارهای فلزی زینت شده، قرن ۱۲ هجری
پارچه قلاب دوزی شده کار رشت قرن ۱۲ هجری
- مجموعه کارتلیها - یک منظره طبیعی با نقش سه شکارچی قرن ۱۲ هجری
- موزه ارمیتاژ - صندوق خاتم کاری
- شمعدان مسی منقوش قرن ۱۲ هجری
- موزه آتن - قلمدان مسی نقره‌نشان
- موزه پرت دی هال بروکسل - کلاهخود فلزی
- موزه ویکتوریا و آلبرت - آفتابه مسی قرن ۱۳ هجری

موزه ایران باستان

- ۱- شمایل حضرت رسول (ص) کار صنایع الملک
- ۲- قاب آئینه با نقش گل و پرندگان و در حاشیه آن کنده کاریهای زیبا و ظریف دارد.
- ۳- قاب آئینه مربع شکل که در روی آن عکس زن و مردی نقاشی شده، زن با لباس مجلل بر روی صندلی در کنار مرد نشسته است و تعدادی کیوتر در حال پرواز هستند.
- ۴- گوشواره از طلا، که دارای میناکاری است.
- ۵- گلوبند از طلا و مروارید.
- ۶- دستبندی از طلا با نقوش برجسته
- ۷- گلدان که روی آن تصویر محمدشاه قاجار منقوش است، زمینه آن قرمز و سیاه و گلهای زرد و سبز دارد.
- ۸- قلیان با میناکاری بسیار ظریف
- ۹- ظرف آب طلا با نقوش برجسته
- ۱۰- چند مینیاتور از کارهای آقا اسمعیل
- ۱۱- یک در با تزیینات آئینه کاری و خاتم کاری
- ۱۲- تنگ دسته دار از شیشه
- ۱۳- گلاب پاش کار اصفهان با نقوش ظریف و زیبا
- ۱۴- قلمدان با نقش بارعام ناصرالدین شاهکار حیدرعلی.

موزه نگارستان

- ۱- یک صندوق چوبی بزرگ که روی دیواره آن صحنه یک جنگ را نشان می دهد.
- ۲- یک میز کوچک از چوب که روی آن خاتم کاری شده و یک جعبه جواهرات و یک صفحه شطرنج از خاتم
- ۳- دو قاشق بزرگ از چوب منقوش
- ۴- چند بشقاب با طرحهای مختلف که دارای زمینه آبی و دارای نقوش نباتی و حیوانی است.
- ۵- یک قطعه خط نستعلیق به قلم عبدالجبار
- ۶- تابلو بیهوش شدن زلیخا از دیدن یوسف. اثر صنایع الملک
- ۷- تصویر دو دل داده
- ۸- تابلو نقاشی که خانمی را در حال کشیدن قلیان نشان می دهد. اثر محمد حسن

- ۹- تصویر شیرین و فرهاد در بیستون
- ۱۰- تصویر یک زن رامشگر
- ۱۱- یک زن در حال نوشیدن، اثر محمد
- ۱۲- تصویر شاهزاده سوار بر اسب که شیری را از پای درآورده است. اثر صادق
- ۱۳- قالیچه با نقوش اسلیمی که تار و پودش از نقره و درکاشان بافته شده.
- ۱۴- قالیچه جا نماز، بافت تبریز
- ۱۵- کاردی که روی غلاف آن از فیروزه پوشیده شده است.
- ۱۶- یک گیسو بند که در ساخت آن از جواهرات گرانقیمت استفاده شده.
- ۱۷- گوشواره‌هایی از طلا که بر روی آن نقوش برجسته دارد.
- ۱۸- کوزه قلیان بسیار ظریف که میناکاری شده
- ۱۹- دو انقیه دان که با جواهرات تزیین گردیده.
- ۲۰- تصویر رقاصه با زنگ در دست‌ها، با لباس محلی
- ۲۱- تصویر شیخ صنعان که از دست دختری شراب می‌نوشد، اثر محمد حسن.
- ۲۲- تابلوی شاه و پسرانش که یکی از شاهکارهای نقاشی این دوره است.
- ۲۳- تابلو هرمز پادشاه ساسانی و ملازمان او. اثر میرزا بابا
- ۲۴- تابلو تصویر فتحعلیشاه با لباس رسمی. اثر مهرعلی
- ۲۵- تصویر یکی از شاهزادگان قاجار. اثر مهرعلی
- ۲۶- تصویر فتحعلیشاه تمام قد، که عصایی مزین به جواهرات در دست دارد. و در سر عصا پرنده‌ای جواهر نشان است. اثر مهرعلی
- ۲۷- تصویر یکی از شاهزادگان. اثر محمد حسن
- ۲۸- یک درب کنده کاری شده که نقوش آن از گل و بوته است.
- ۲۹- یک سپر فیروزه نشان و زرکوب - دو بازوبند زرکوب - و یک کلاه خود طلا.

موزه جواهرات

یکی از موزه‌های کم نظیر و شاید بی نظیر، موزه جواهرات ایران است که در بانک ملی است و طبق قانون مصوب ۲۵ آبانماه ۱۳۱۶ شمسی، جواهرات این موزه، بابت پشتوانه اسکناس منظور شده است.

سابقه پیدایش این جواهرات مبهم است، ولی از دوران صفویه، وضع آن تا حدودی مشخص است. قبل از این دوره، جواهرات زیادی از ادوار گذشته وجود داشت، ولی در زمان حکومت صفویه بخصوص در عصر شاه عباس که ایران به علت امنیت و وجود قدرت مرکزی و توسعه تجارت داخلی و خارجی، از کشورهای ثروتمند جهان محسوب می‌شد، با اعزام نمایندگان به کشورهای هندوستان و اسپانیا و فرانسه مقادیر زیادی جواهرات گران قیمت، خریداری و در خزانه نگهداری گردید.

شاردن سیاح فرانسوی که از گوهرشناسان آن عصر بود، خزانه جواهرات ایران را پر ارزش‌ترین خزانه‌های جهان معرفی کرده است (البته اگر او تمام خزانه‌های جهان را دیده باشد، که ندیده است). علاوه بر جواهراتی که از ادوار گذشته باقیمانده بود، با کوشش شاه عباس، جواهراتی که از معادن خراسان و ترکستان و مرواریدهایی که از خلیج فارس بدست می‌آمد، در خزانه نگهداری می‌شد.

هدایای سلاطین و حکام محلی و جواهراتی که در جنگهای ایران و عثمانی و از یکجا به عنوان غنیمت گرفته شده بود، جزء جواهرات سلطنتی به ثبت رسید.

علاوه بر این، سلاطین صفوی، بخصوص شاه عباس، از تجار خارجی که کارشان تجارت جواهر بود، مقادیر زیادی سنگهای قیمتی خریداری کرده‌اند که در خزانه دربار حفظ گردیده است. در دوران حکومت صفویه، جواهرات زیادی جمع‌آوری و نگاهداری شده بود، ولی هنگام حمله افغانه و اشغال اصفهان، خزاین صفوی پراکنده گردید.

محمود افغان روزی که وارد اصفهان شد هزار سرباز افغانی را به سرپرستی محمدقلی خان، مامور ضبط خزاین و بیوتات سلطنتی کرد ولی قبل از این دستور، قسمتی از جواهرات درباری بدست سرداران افغانی افتاد، که برای فروش آن به دربار تجمل پرست و ثروتمند هند فرستاده شد. فقط قسمتی از نفایس و اشیاء گران قیمت به دست محمود افغان افتاد.

هنگامی که نادر شاه وارد اصفهان گردید، سران افغانه آنچه نقدینه و جواهر و اشیاء سبک وزن و سنگین بها در دسترس داشتند، برداشتند و به سوی شیراز گریختند، ولی نادر به تعقیب آنها پرداخت و آنچه از نفایس همراه داشتند از ایشان پس گرفت.

از آنچه گذشت، معلوم گردید که در هجوم به اصفهان بسیاری از نفایس و جواهرات دربار صفوی به یغما رفت و فقط قسمتی از این نفایس به دست نادرشاه افتاد.

نادرشاه برای پس گرفتن آن قسمت از جواهرات که در هند بود، نامه‌هایی به دربار آن کشور

نوشت و چون جواب نامساعد شنید، پس از جمله به هندوستان و تصرف دهلی، ضمن مصالحه، سلطنت هندوستان را دوباره به محمد شاه واگذار کرد و طبق قرارداد متارکه جنگ، محمدشاه مبالغی نقدینه، جواهرات، اسلحه و سازبرک جنگی تسلیم نادرشاه نمود.

کلیه اموال و خزاینی که نادرشاه از هندوستان به دست آورده بود، به ایران نرسید و مقدار قابل توجهی از آن در مراجعت از بین رفت.

نادر شاه پس از بازگشت به ایران، مقدار زیادی از جواهرات را به رسم ارمغان برای امراء، حکام و سلاطین ممالک همسایه فرستاد و از جمله ارمغانهایی برای سلطان محمودخان پادشاه عثمانی، کاترین ملکه روسیه، ابوالفیض خان امیر بخارا و غیره فرستاد و نیز مقداری از اشیاء نفیس و مَرصع به آستانه حضرت رضا(ع) تقدیم کرد و مقداری نیز بین سپاهیان خود تقسیم نمود.

در سال ۱۱۶۰ هجری قمری پس از آنکه نادرشاه به قتل رسید، یکی از سرداران او بنام احمدخان، عده‌ای از سربازان را به دور خود جمع کرد و دست بغارت اردوی نادر زد و از جمله جواهراتی که از ایران خارج شد و هرگز بازنگشت الماس معروف (کوه نور) بود، که ۱۰۶ قیراط وزن داشت. قسمتی از جواهرات پس از چند بار دست به دست گشتن، سرانجام در اختیار آقامحمدخان سرسلسله قاجاریه قرار گرفت و می‌توان گفت که پس از مرگ نادرشاه حفظ و نگاهداری جواهرات، موهون کوششهای آقامحمدخان است. پس از او برادرزاده‌اش فتحعلی شاه که علاقه فراوانی به جواهرات و تجمّلات دربار خود داشت، کوشش بسیاری در نگاهداری و ضبط آنها به عمل آورد. در زمان سلطنت ناصرالدین شاه، برای جمع‌آوری و حفظ جواهرات و ثبت و ضبط آنها کوشش فراوان به عمل آمد و مقداری از جواهرات موجود فعلی در خزانه جواهرات را ناصرالدین شاه خریداری نموده است.

در موزه جواهرات، مقادیر زیادی سنگهای قیمتی که بعضی از آنها شاید در جهان بی‌نظیر باشد، وجود دارد، و یتیرین‌ها پر از انواع الماس، یاقوت، زمرد و مروارید است و مقادیر زیادی اشیاء مختلف از قبیل شمشیر، خنجر و سپر، عصا، چتر، آفتابه‌لگن، شمعدان، و جام‌های زرین وجود دارد، که با جواهرات زیبا و گران قیمت ترصیع شده است.

از جمله جواهرات بی‌نظیر، دریای نور و کره جواهر نشان است که به دستور ناصرالدین شاه ساخته شده. این کره جغرافیایی از ۵۱۳۶۶ هزار قطعه جواهر تشکیل شده و هریک از کشورها با یک نوع جواهر مشخص گردیده، مثلاً دریاها با زمرد مشخص شده و نقشه بعضی از کشورها با الماس و بعضی از یاقوت یا زمرد ترصیع یافته. جواهر شناسان داخلی و خارجی نتوانستند برای این کره

مَرصَع، قیمتی تعیین کنند. (شکل ۲۹۸)

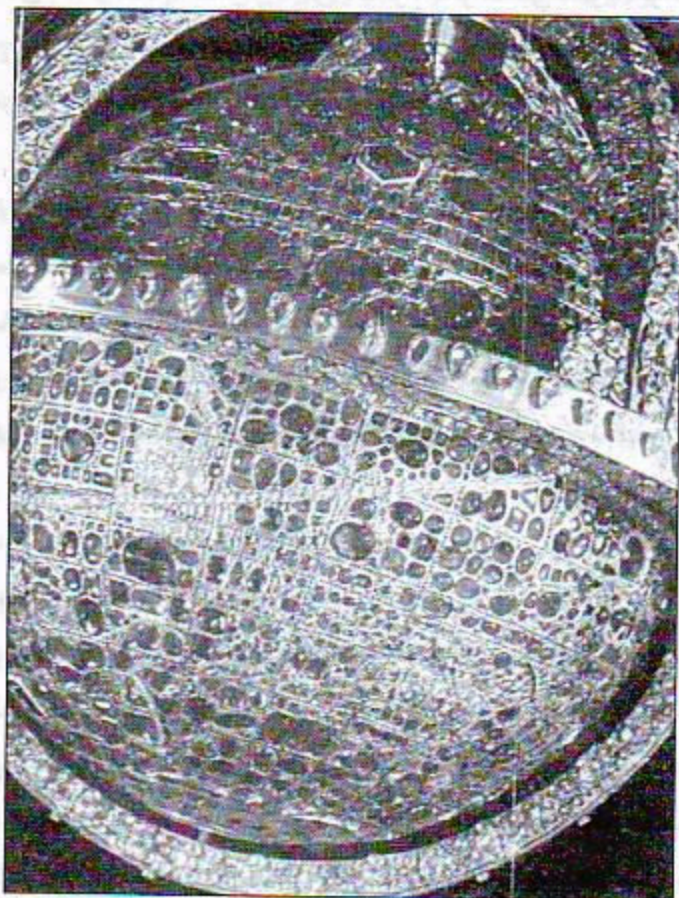
ارزش جواهراتی که نادر شاه از هندوستان آورده در حدود ۴۰۰ میلیون تومان در آن زمان بوده است که سه قطعه آن بی نظیر و یا کم نظیر است.

۱- دریای نور که پیش از تراش ۷۸۰ قیراط بوده و پس از تراش ۱۸۲ قیراط شده است.

۲- کوه نور پس از تراش ۱۰۶ قیراط و در حال حاضر در موزه لندن است.

۳- Orlo (اورلو) که ۱۹۳ قیراط و در موزه مسکو است.

دو قطعه اخیر پس از کشته شدن نادرشاه، به وسیله اطرافیان به موزه لندن و مسکو منتقل شده است.

شکل ۲۹۸- کمره جواهر نشان

نمایش

نمایش

منشاء تئاتر و نمایش هر قوم را باید در معتقدات دینی و شعائر مذهبی و سنت‌های اجتماعی همان قوم جستجو کرد، چون تاریخ پیدایش این هنر را در بین هریک از اقوام جهان مطالعه کنیم، می‌بینیم که در آغاز برای بیان رازهای درونی و عواطف نهفته و بیان افکار مذهبی به وجود آمده و صحت این نظر به خصوص در مورد تئاتر یونان و ایران و هند که معرف عمیق‌ترین احساسات مذهبی است، آشکارا به نظر می‌رسد.

در دوره‌های بعد از اسلام، اساس پیدایش یک نوع تئاتر مذهبی (تعزیه) فراهم آمد و با وجود مخالفت‌هایی که با آن می‌شد، در شهرهای کوچک و روستاها، در ماههای محرم و صفر برای یادبود واقعه کربلا مراسم تعزیه‌داری بر پا می‌گردید و در این اواخر نیز این امر بیشتر مورد توجه واقع شده است.

درباره تاریخ پیدایش تعزیه، سند و مدرک دقیق موجود نیست، ولی بیشتر مورخان پیدایش آن را در دوران حکومت آل بویه دانسته‌اند و نویسندگان و مورخان خارجی نیز تعزیه را به عنوان یکی از سنن و شعائر مذهبی ایرانیان، معرفی کرده‌اند.

بنا بر روایت ابن‌کثیر شامی در کتاب احسن القصص، معزالدوله احمدبن بویه در سال ۳۵۲ هجری در بغداد دستور می‌دهد، که ده روز اول محرم دکانها را به‌بندند و مردم لباس سیاه بپوشند و به تعزیه‌داری و ذکر مصائب حضرت امام حسین(ع) به پردازند.^(۱)

ریشه تاریخی تعزیه

حضرت سیدالشهداء(ع) فرزند پیشوای شیعیان جهان، حضرت علی(ع) بر علیه معاویه که امامت مسلمانان را با مکر و تزویر غصب کرده بود، قیام کردند و حکومت او را به رسمیت نشناختند و برای اجرای فرمان خداوند و مقابله با باطل، خود را برای جنگ با یزید آماده نمودند.

حضرت امام حسین(ع) در سرزمین کربلا با قشون یزید روبرو شدند و با همه فداکاری و کوششی که ایشان و یارانشان بروز دادند، متأسفانه همه در راه حق و حقیقت شهید گردیدند.